RAGINĖNŲ PILIAKALNIO POPULIARINTOJAS LIUDVIKAS KŠIVICKIS

PETRAS JUKNEVIČIUS

Žinomo lenkų sociologo, etnologo, antropologo, ekonomisto L. Kšivickio nuopelnai Lietuvos archeologijai gana ženklūs.

Liudvikas Kšivickis (Ludwvik Krzywicki) gimė 1859 m. rugpjūčio 21 d. Plocke, miestiečių Tadeušo Kšivickio ir Zofijos Ivanickos Šeimoje. 1871 m. Įstojo į Plocko gimnaziją, o Ją baigęs 1878 m. - Varšuvos universiteto Fizikos - matematikos fakultetą. Šias studijas baigęs, jis studijavo mediciną. Studijų metais L. Kšivickis įsitraukė j socialistinę studentų veiklą, susidomėjo marksizmu, už dalyvavimą antirusiškoje studentų demonstracijoje 1883 m. buvo pašalintas iš universiteto. Vengdamas arešto jis pasitraukė j Krokuvą. 1884 m. studijas tęsė Lipske (Leipcige). 1885 m. jis gyveno Paryžiuje ir Lvove, studijavo Ciuriche. 1885 m. jis grįžo j Lenkiją, gyveno Varšuvoje, bet dėl savo politinės veiklos 1891 m. išvyko j Berlyną.Grįžęs iš užsienio, gyveno Plocke, o nuo 1888 m. - Varšuvoje. 1893 m. du mėnesius L. Kšivickis viešėjo JAV. 1905 m. jis buvo areštuotas, porą mėnesių sėdėjo Varšuvos kalėjime. Iki Pirmojo pasaulinio karto jis dėstė {vairiose mokyklose, dalyvavo daugelio visuomeninių organizacijų veikloje, bendradarbiavo leidžiant Įvairius leidinius. Paminėtinas jo darbas „Kurpiai", išspausdintas 1892 m., už kuri jis 1906 m. gavo Lvovo universiteteo filosofios daktaro vardą, o Mianovskio kasa skyrė jam didžiulę - apie 4000 rubkių premiją. 1893 m. buvo išspausdintas kitas jo darbas „Žmonės. Etninės antropologijos bruožai" („Ludy. Zarys antropologu etnicznej"). 1914 m. išspausdintas jo darbas .Visuomeninė - ūkinė santvarka laukiniais ir barbarybės laikais" („Ustroje spoeczno - gospodarcze w okresie dziko-ci i barbarzynstwa"). Beje, šis leidinys pakartotinai išleistas Poznanėje 2003 m.

1921 - 1936 m. jis buvo Varšuvos universiteto specialiai jam sukurtos Visuomeninių santvarkų teisės katedros vedėjas. 1934 m. anglų kalba buvo išspausdintas jo darbas „Primityvios visuomenės ir jų gyvoji statistika" („Primitive society and its vital statistics").

Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, 1939 m. rugsėjo mėnesį sviediniui patikius j jo butą ir sprogus virtuvėje, L. Kšivickis įkrito į rūsį ir smarkiai susižeidė galvą. Gydėsi ligoninėje. Beje, sprogęs sviedinys užmušė ir jo aviganį Zbrujų. Grįžęs iš ligoninės jis rašė atsiminimus. Liudvikas Kšivickis mirė 1941 m. birželio 10 d. Varšuvoje, nuo širdies infarkto. Biografai pastebi, kad mirė kaip tikras tyrinėtojas, iki paskutinio atodūsio pasakodamas gydytojui ką jaučia... *(Kowalik T, Ho4da-R6ziewicz H. Ludvvik Krzywicki. - Warzawa. - 1976).*

L. Kšivickis buvo vienas pirmųjų mokslinio socializmo idėjų propaguotojų Lenkijoje. K. Markso „Kapitalo" pirmojo tomo I leidimo lenkų kalba (1884 - 1890) pagrindinis vertėjas ir redaktorius. Veikale „Agrarinis klausimas" (1903), remdamasis Markso žemės rentos teorija ir didele faktine medžiaga, išanalizavo ir palygino JAV ir Europos žemės ūkį. Lipske L. Kšivickis gyveno viename bute su nuo Ramygalos kilusiu narodninku, vėliau garsiu gydytoju Teodoru Kuodžiu (1861 - 1917) Plačiau žr. *Juknevičius R Garsus gydytojas iš Rimaisių / / Tėvynė. - 2006 12 06).* Būtent, revoliucinė veikla atvedė L. Kšivickį 1890 m. Į Lietuvą. Apsistojo pas savo pažįstamus grafus V. Zubovus, kurie prijautė revoliucionierių idėjoms. Šiaulių krašte gyveno ir kiti L. Kšivickio pažįstami - V. Janavičius, A. Mikševičius. Su pastaraisiais buvo susipažinęs gyvendamas Lvove, jie tuomet buvo Dublonų priemiestyje buvusios Žemės ūkio mokyklos studentai. Apsilankęs Bubių dvare, jis susidomėjo čia esančiu piliakalniu.

Nuo to laiko iki pat Pirmojo pasaulinio karo pradžios, L. Kšivickis kasmet po keletą mėnesių praleisdavo Lietuvoje, daugiausia Žemaitijoje. *(„ljmud jest dzielnicą najlepiej mi znaną spo-r6d ziem dawnej Rzeczypospolitej. Od r. 1890 spždza³em w niej dwa,* a *niekiedy i trzy miesi'ce lietnie, acz zagltdajem do niej i w innych porach roku. dd r. 1900 do 1913 wcznie prowadzi%m systemaryczne badančia nad grodziskami tamtejszymi. Dojazdowi memu w. r. 1914 stanffna przeszkodzie wybuch wojny",* cituota iš *Krzywicki L. Wspomnienia. -T. 1. - Warszawa. - 1957.).* Jis apžiūrėjo apie porą šimtų Lietuvos piliakalnių: juos matavo, fotografavo, užrašinėjo žmonių pasakojimus. Vėliau ėmė piliakalniu tyrinėti. 1902 - 1912 m. jis kasinėjo šiuos piliakalnius: Bubių (Šiaulių r.), Dūkšto (Ignalinos r.), Petrašiūnų (Rokiškio r.), Gabrieliškių - Naukaimio (Raseinių r.), Lentainių (Kauno r.), Moškėnų - Laukupėnų (Rokiškio r.), Veliuonos (Jurbarko r.), Vorėnų (Molėtų r.). Laidojimo paminklų jis netyrinėjo, išskyrus prie Dūkšto (Ignalinos r.) ir Gailiūnuose (Panevėžio r.), kur 1913 m. iškasė 1 pilkapį.

Lietuvoje jis susirado talkininkų: jį lydėdavo lietuviai studentai P. Višinskis, J. Šaulys, V. Čepinskis, V. Nagevičius, Aukštaitijoje talkino M. Riomeris. Vėliau L. Kšivickis artimai susidraugavo su T. Daugirdu.

Dėl žmonių tamsumo būdavo ir kuriozišku nutikimų. Antai, fotografuojant Bakainių piliakalnį, keliems smalsiems valstiečiams buvo leista pažvelgti pro fotoaparto objektyvą. Kadangi lęšis rodė apverstą vaizdą, valstiečiai labai supyko, kad ant piliakalnio pylimo stovėjęs kryžius matėsi apverstas. Atvykėliai buvo palaikyti eretikais ir tik vargais negalais pavyko išvengti didesnių nesusipratimų.

Kitas nutikimas buvo Baisogalos apylinkėse. Čia L. Kšivickis, remdamasis F. Pokrovskiu, ieškojo piliakalnio. Kad ir stengėsi vietos gyventojai, niekas negalėjo jo parodyti. Tik galiausiai vietos mokytojas prisipažino... ji išgalvojęs. Mat, buvo atėjusi anketa, reikalaujanti aprašyti piliakalnius...

Svarbiausias jo darbas, skirtas Žemaitijos piliakalniams, yra „Žemaitijos senovė", išleistas lenkų kalba 1906 m. Varšuvoje. Lietuviškas vertimas pasirodė 1928 m. Šiame darbe L. Kšivickis išpopuliarino Raginėnų piliakalnį. Jis rašė apie deives, pasitraukusias iš piliakanio į girelę už Daugyvenės. Pateikė pasakojimų apie piliakalnyje gyvenusias laumes: *„Raginėnų piliakalnyje,pasakoja žmonės, gyvenusios deivės ir giedojusios. Paskui ėję žmonės to kalno kasti. Tada deivės ėmusios j graudžiai verkti. Verkdamos nuėjusios j girelę už Daugyvenės, nors tose apylinkėse dabar nė ženklo nebėra girios. Viena iš tų laumių buvusi didelė ragana. Laumė užkeikusi kasėjus ir tie žmonės apakę. Kita pasaka - pušyne deivės užkasusios aukso altorių, bet niekas tų neregėtų turtų rasti negali. Bažnyčios nebuvo. Buvusios burtininkės. Pakeleivis kunigas pašventinęs, burtininkės nuėjusios į girelę. Seniau ant piliakalnio giedodavusios. Kartą moteriškė rovusi linus ir užmiršusi ant kalno vaiką. Vakare sugrįžusi ir mato: laumės vaiką liūliuoja. Nusigandusi ir pabėgusi viena be vaiko. Iš ryto vėl nuėjusi, atrado vaiką gražiai apvilktą.Kita moteriškė tyčia nusinešusi vaiką. Laumės ėmusios supti liūliodamos: čiūčia liūlia. Bet kai motina atėjusi, atradusi vaiką nebegyvą.*

Taip deivės dariusios. Deivės nuėjusios piliakalnį, nes ten esanti šventa vieta"(Kšivickis L. Žemaičių senovė.- Kaunas - Marijampolė. - 1928 -P. 14- 15.).

L. Kšivickis - didelės erudicijos žmogus. Jis mokėjo anglų, prancūzų, vokiečių kalbas. Be įvairių disciplinų, jis domėjosi archeologija.

Ciuriche L. Kšivickis susipažino su Rachele Feldberg, su kuria 1886 m. susituokė. Jie užaugino du sūnus: Aleksandrą ir Ježį.

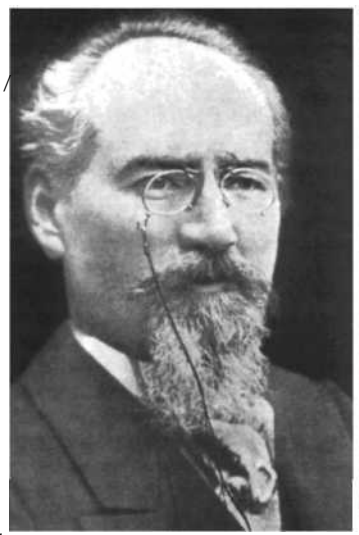

Liudvikas Kšivickis.
Nuotrauka iš leidinio *Lietuvos archeologijos istorija (iki 1945 m.). -V.- 1997.*

Žmona Rachelė Feldberg.

Pas Janovičius Gubernijos dvare 1905 m. Stovi ii kairės Aleksandras Kšivickis (vyriausias sūnų), Vaclovas Petraievlčius, Liudvikas Kiivickls, Faustina Mokšlcka, vokietė mokytoja. Sėdi vidurinėje eilėje: Rachelė Kslvicka, Marija Janovič, Elena Bulhakova, Antanas Mikševičius. Sėdi ant kelių: Jurgis Kšivickis (jaunlausias sūnus), broliai Arcisovai, Zofija Janovič, Irena Salmonovič, Alina Janovič.

Nuotraukos iš leidinio Kovvalik T., Hoda R6ziewicz H. Ludvvik Krzywicki. - Warzawa. 1976.

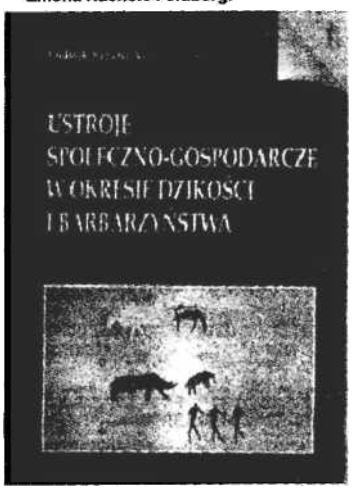

L. Kšivickio knyga.